

EKSTRA • EKSTRA • EKSTRA
LYD & BILDE

109472

W EKSklusivt menn

NY SERIE: Quislings siste dager

JEG FULGTE QUISLINGS DØDS- KAMP

PER A. JACOBSEN var Quislings
fangevokter på Akershus i 1945.

Nå forteller han sin unike historie. Bare i

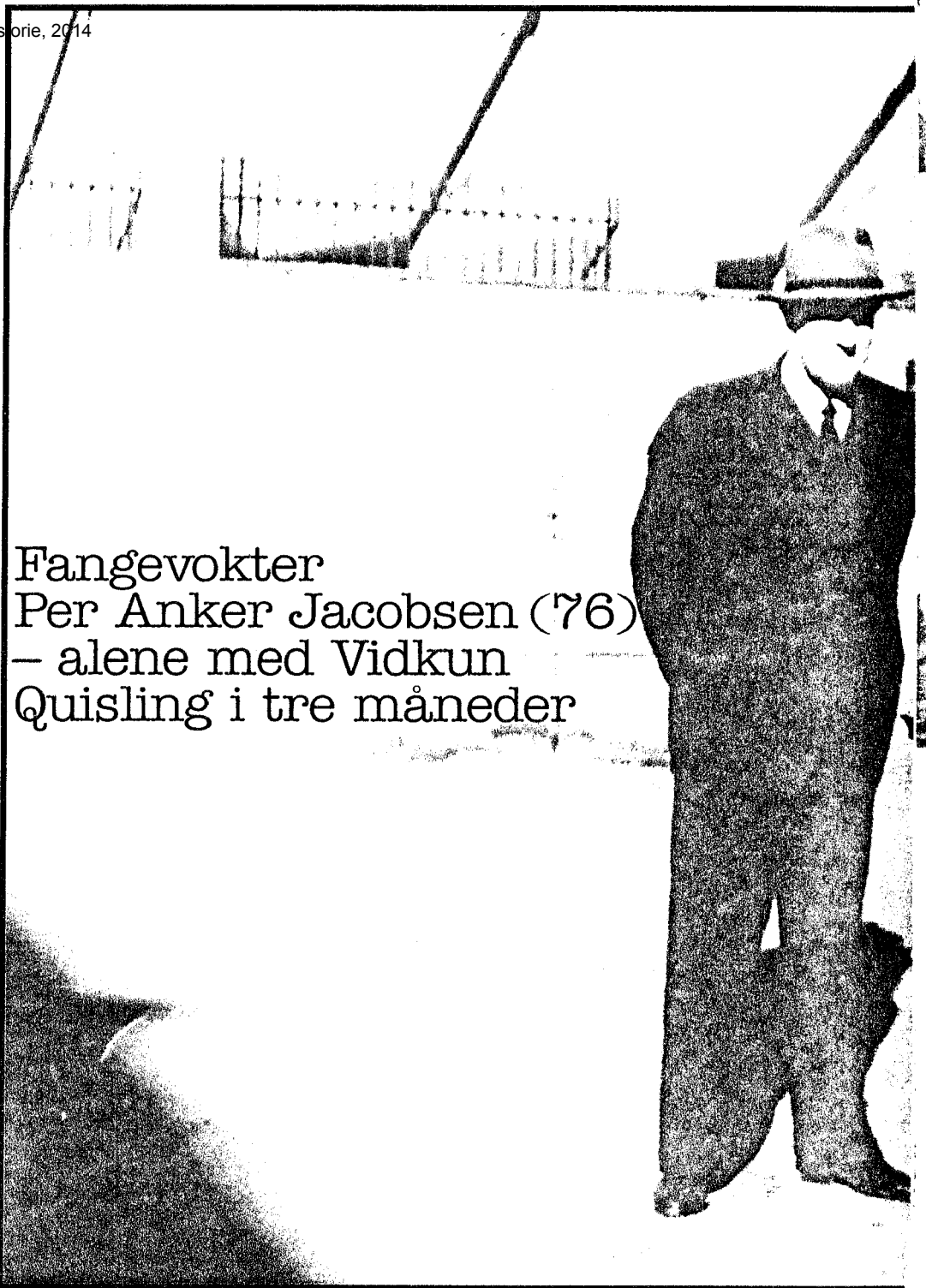
7 023060 420055

bc 005 39

QUISLINGS siste dager

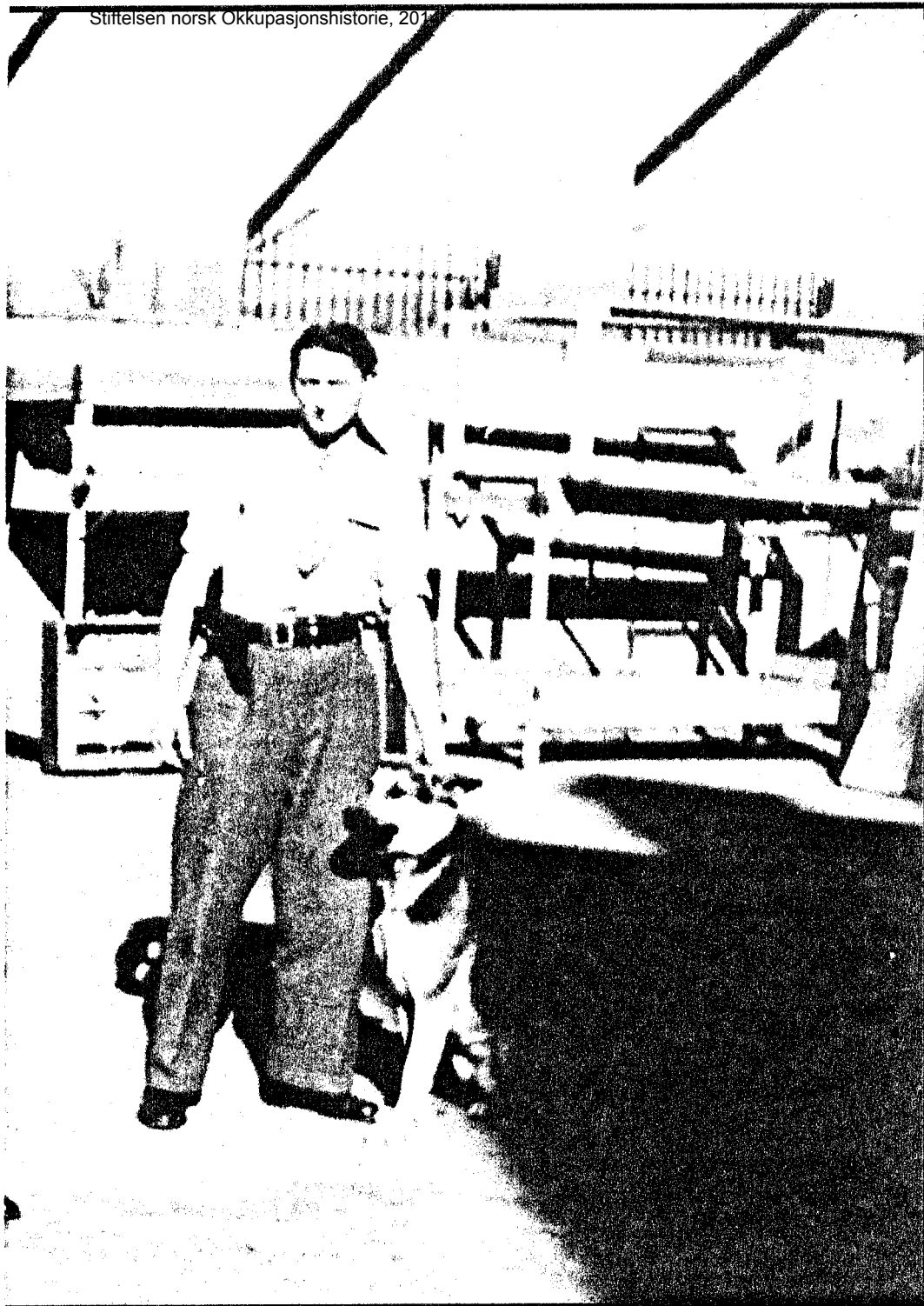

24. oktober er det 50 år siden Vidkun Quisling ble henrettet på Akershus festning. I tre påfølgende nummer av V1. Men vi vil presentere eksklusive historier fra personer som stod Quisling nær i hans siste dager under fangenskapet på Akershus festning. Serien er laget i samarbeid med frilansjournalist John Midtho fra Oslo. Her er første del.

Fangevokter Per Anker Jacobsen (76) – alene med Vidkun Quisling i tre måneder

– HAN VAR FOR FEIG TIL Å BEGA SELVMORD

Unikt bilde
Per Anker Jacobsen vokter Vidkun Quisling på to stegs avstand i luftegården på Akershus festning. Han fikk jobben ved en tilfeldighet. Jacobsen jobbet som transportarbeier før krigen og i de første krigsårene, men valgte å flykte til Sverige i 1943. Der ble han innlemmet i de norske politistyrkene. To år senere ble han beordret til en tjeneste han aldri glemmer.

(58) steget inn i et fangenskap han aldri skal forlate.

Mens flere sentrale nazi-kollaboratører velger å dø med nasjonalsosialismen, overgir Vidkun Quisling seg på trappen til politiets hovedkvarter i Møllergaten 19.

I sin politiske naivitet håper han på en ærefull retrett.

Han tar feil – igjen.

Etter kort tid i varetekt blir Quisling overført til fangetårnet på Akershus festning. Der venter tre måneder i selskap med fengslede torturister og gestapister – og en vennlig ung landsmann som presenterte seg slik første gang han åpnet celledøra til den nye fangen:

"Goddag, Quisling, jeg heter Jacobsen, og jeg skal passe på deg fra nå."

– Det var en helt spontan reaksjon. Jeg var allerede stasjonert på Akershus som vaktmann da Quisling ble overflyttet fra Møllergaten. Selv om jeg hadde en mistanke om at han ville havne på Akershus under rettssaken, ble jeg paff da jeg en dag åpnet døra til en av cellene i tårnet. Der satt han på en stol, selve fienden. Duknakket, avkledd all autoritet, men ikke uten verdighet. Han reiste seg og håndhilste mens han presenterte seg selv. Det var noen merkelige minutter, sier Per Anker Jacobsen og smiler.

Sympatisk inntrykk

Det skulle bli mange flere.

Hver dag i nesten tre måneder spankulerte de to sammen i den provisoriske luftegården på Akershus.

– Quisling endret ikke væremåte i løpet av denne perioden. Han gikk alltid på den samme måten; med sort hatt på hodet og hendene på ryggen. Han grublet nye, tror jeg. Forresten, en ting skjedde: På grunn av uvant kost gikk han ned mange kilo i vekt. Siden han ikke fikk lov å bære belte eller seler av fare for selvmord, satt heller ikke buksene lenger på som de skulle. Han måtte holde dem oppe med én hånd. Jeg husker

Han hadde en spent Luger i hylsteret, en mannevond schæfer i bånd og foran ham, alene i luftegården på Akershus festning: Vidkun Quisling. I tre måneder voktet Osломannen Per Anker Jacobsen (76) landsforræderen på veien mot den uunngåelige dødsdommen: – Jeg lærte ham å kjenne som en hyggelig mann. Men han var for feig til å rømme, både fra cella og livet.

Tekst:
LARS PETER FOSDAHL

Like før klokken syv om morgenen 9. mai 1945 tar den selvutnevnte norske ministerpresident og NS-fører Vidkun Abraham Lauritz Jønsson Quisling

Forts. fra foregående side

net. **Quisling i bruk** Okkupasjonspris 2000
øyeblikk.

Per Anker Jacobsen har som de andre tiet. De kostbare minnene ble dypt begravet i sinnsdypet. Politiformen; bandolæret, lua, vesten – alt led den samme skjebne i kjelleren.

Først nå, nøyaktig 50 år etter spaserturene på Akershus, er det rett tid for å grave alt fram igjen.

Bare Lugerer mangler.

– Jeg stjal den av en tysker og solgte den videre for 200 kroner. Pent brukt.

Flukt utelukket

Ingen regnet heller med at våpenet skulle komme til bruk, aller minst Jacobsen selv.

– Mine sjefer og jeg anså flukt som utelukket. Jeg var riktignok godt bevæpnet. I tillegg til Lugerer hadde jeg også en maskinpistol innen rimelig rekkevidde, men at Quisling skulle flykte? Helt utenkelig.

Derimot var det en berettiget frykt for at noen hatefulle der ute, eller muligens Quisling selv, skulle frarøve det frie folket muligheten til å straffe forræderen.

– Jeg tror ikke Vidkun Quisling hadde mot til å gjøre opp for seg. Han var for feig til å begå selvmord. På mange måter ga han et ynkelig inntrykk. Han var for eksempel redd for bikkja i begynnelsen. Varg var en sinna schæfer, han var det. Men likevel, det var ingen grunn til å føle ærefrykt for mannen som strevde med å holde buksene på plass, forteller Jacobsen som likefullt hadde mest jobb med å holde skuelystne unna:

– Når Quisling var i luftegården, var det ikke tillatt for noen av de andre fangene å se ut. Jeg måtte stadig vifte og true med pistolen for å holde dem unna vinduene. Det minnet meg på at jeg tross alt hadde en viktig jobb. Det ble en rutine for meg, jeg glemte på sett og vis at det var Vidkun Quisling jeg passet på. For meg ble han etter hvert bare Vidkun.

Sier Jacobsen som unnlot å nevne jobben sin for folket utenfor murene på Akershus. Bare en enkelt gang lot han hemmeligheten slippe, og oppfordringen kom kontant:

– Hvorfor kverker du'n ikke?

Ingen dødsangst

Og merkelig nok: Verken Jacobsen eller andre som stod Quisling nær de siste dagene av hans liv, kan huske at han var spesielt opptatt av folkets meninger om ham spesielt og normaliseringen i samfunnet for øvrig. Alt han befattet seg med var store stabler med dokumenter som fylte opp den lille cella.

Var han redd for folkets svar?

Eller trodde han inntil det siste at han var en helt?

4

"La det norske folket dø med deg, du, Vidkun, sa Maria. Da gråt han"

STUM VANDRING: Vidkun Quisling gikk alltid grublende rundt med armene på ryggen og med hatt på hodet. Bare en eneste gang opplevde Jacobsen at Quisling viste følelser. Det var da hans hustru Maria kom på besøk: "La det norske folket dø med deg," sa Maria. – Da gråt han i strie strømmer, minnes Jacobsen.

– Han visste nok hva folket mente om ham. Samtidig var han skuffet over behandlingen han fikk. Selv om han aldri klaget, sa han til meg at det var veldig galt at han ble satt på en celle. Jeg spurte ham derfor om hvordan det var å sitte på Akershus etter å ha opplevd en form for karriere som det han tross alt hadde. Det glødet i øynene da han svarte: "Du, Jacobsen, det har ikke vært noen karriere, det har vært en kamp for det norske folket!" Han mente det virkelig. Han gjorde faktisk det.

Sannsynligvis hadde Quisling like urealistiske forestillinger om sin egen endelige skjebne. Selv etter at dødsdommen virket uunngeelig, beholdt han den tilsynelatende roen.

– Han endret ikke humøret. Visste ingen tegn på dødsangst eller nervøsitet på turene våre. Bare en gang så jeg ham vise følelser. Det var da hans kone Maria kom på besøk for andre og siste gang. De satt og pratet lavmælt sammen på cella, men ikke lavere enn at jeg hørte alt sammen. Maria var mer realistisk i forhold til dødsdommen. Jeg husker hun bøyde seg fremover, og sa: "La det norske folket dø med deg, du, Vidkun." Da gråt han. Tårene strømmet nedover kinnene hans. Det var... sterkt. Det er det fortsatt.

– Riktig å ta hans liv

10. september kommer budskapet: Quisling dømmes til døden for bistand til fienden, medvirkning til drap og ulovlig endring av statsforfatningen.

Per Anker Jacobsens daglige følgesvenn hadde bare noen uker igjen å leve.

– Om jeg følte noen sympati for mannen? Nei. Jeg hatet alt han stod for, alt han hadde gjort. Han var Den Store Fienden. Faen Selv. Men jeg har ingen dårlige minner om den personen jeg ble kjent med. Han var høflig, korrekt, enormt kunnskapsrik, ja, meget skarp. Jeg følte meg alltid som en dust hvis vi startet en diskusjon om politikk. Derfor lot jeg det være.

Var det riktig å ta hans liv?

– Ja, jo, den gangen var det nok det, sier Jacobsen.

De tar avskjed.

Jacobsen er på vei til Stockholm for se Norge i sin første landskamp i fotball mot Sverige etter krigen.

– God tur, sier Quisling.

På Råsunda stadion løsnar Norge knapt et skudd på mål og taper hele 10-0.

Få netter senere faller Vidkun Quisling for like mange skudd.

NESTE UKE:
De fortrolige sykepleierne

Per Anker Jacobsen har beholdt effektene fra tiden på Akershus: armbindet, lua, vesten – alt er det samme.

Foto: JOHN MIDTBØ

Tysker døde i fanget hans

Sammen med Vidkun Quisling i fangetårnet på Akershus festning satt også en lang rekke beryktede tyskere. Gestapisten, SS-Hauptsturmführer Siegfried Fehmer var blant disse, og han hadde et stort ønske før dødsdommen mot ham skulle fullbyrdes: Han ville treffe nordmannen han aldri fikk tak på, den berømte motstandsmannen Gunnar "Kjakan" Sønsteby.

Jacobsen geleidet Sønsteby opp til cellen hvor han fikk oppleve det historiske møtet mellom to bitre fiender.

Gestapisten og SS-Hauptsturmführer Ernst J.A. Weiner møtte aldri sin tiltenkte eksekusjonspelotong. Under påskudd av å hente vann greide Weiner å overmanne vekten i gangen. Han tilrev seg maskinpistolen og skjøt cellekameraten Lorentz i skulderen og brystet, før han selv avsluttet sitt miserable liv med et skudd gjennom tinningen.

Jacobsen stormet opp trappen sammen med kompaniledelsen og fikk se den døende Lorentz. Han rekvirerte en lastebil og reiste straks til legevakten, men ble sendt videre til Ullevaal sykehus. Der døde Weiner mens han holdt Jacobsen i hånda.

– Det var ingen som ville hjelpe ham. Det er en opplevelse jeg sliter med i dag, sier Jacobsen.

Vidkun Quisling var ikke den eneste fryktede fangen på Akershus. Her satt også den fryktede SS-føreren Siegfried Fehmer.